

Pireus, slutet av 400-talet f.Kr. Sokrates och en handfull andra män har samlats hemma hos köpmannen och vapenhandlaren Kefalos och hans son Polemarchos. Det dröjer inte länge förrän "gatuoriginalet, geniet och martyren Sokrates"¹ med sina frågor styr samtalet till att handla om vari *rättrådighet* består. Den därpå följande dialogen är grunden till ett av världslitteraturens och filosofihistoriens mest märkvärdiga och inflytelserika verk: Platons *Staten*.

Sedan några år är Jan Stolpe i färd med att ge en ny svensk språkdräkt till hela Platons författarskap, och med anledning av den nyligen utkomna översättningen av *Staten* (bok tre i serien) ägnas detta nummer av *Tidskrift för politisk filosofi* helt åt artiklar som diskuterar detta verk.²

Numret inleds av Sven-Eric Liedman, som i sin artikel om den politiska filosofins födelse tecknar bakgrunden till Platons filosofi och den idévärld som den utvecklades i. Platons statsideal är djupt antidemokratiskt och ojämlikt, men det var också det demokratiska styret med alla sina brister, och de av Platon så föraktade sofisterna – självutnämnda experter och ordvrängare – som sporrade Platon att beskriva den ideala statens beskaffenhet. Denna historiska ironi anknyter också till en tes hos Liedman, den att det var det demokratiska klimatet som sådant, och inte kontakten med främmande kulturer, som främst förklarar uppkomsten av den distans och självprovning som är en förutsättning för etisk och politisk reflektion. Utan demokrati, ingen filosofi alltså!

"Om inte filosoferna blir kungar i staterna, eller de som nu kallas kungar och härskare blir filosofer i ordets sanna och fulla betydelse, blir det aldrig något slut på olyckorna för staterna och människosläktet." Ja så lyder Sokrates berömda diagnos. *Staten* är naturligtvis ett kraftfullt försvar för det som vi idag skulle kalla *elitism*. Men vad innebär elitism inom den politiska arenan, och vilken funktion har ett sådant synsätt i dag? I sin artikel om eliter resonerar Stig Strömholm med utgångspunkt i den sokratiske utmaningen till varje jämställdhetsivrare.

Att Platon skrev *dialoger* vet varenda människa. Men hur är det egentligen med den saken? Många dispyter framstår som rena läggmatcher där Sokrates som upphöjd mästare ställs mot allt sämre motståndare som mest nickar "Just precis, Sokrates" och "Alldeles så måste det vara, Sokrates". Dialog i bemärkelsen *idéutbyte* verkar inte vara något som Sokrates någonsin är med om! "Vi möter en Sokrates som i princip är mottaglig för skarpa motargument, men som aldrig möter dem; en Sokrates som i princip vill sträva gemensamt efter reciprocitet, men som aldrig råkar på någon som får honom att tänka nytt eller tänka om", skriver Eva Erman i sin artikel i vilken hon jämför den platonska samhällssynen med Habermas' deliberativa demokratiideal.

Ragnar Ohlssons text "Själens inbördeskrig" är den enda artikeln som diskuterar en filologisk fråga: översättningen av den grekiska termen "thymos". Men mer än att bidra till den i och för sig tankvärda frågan om hur denna term bäst bör översättas till svenska önskar Ohlsson diskutera ett intressant moralpsykologiskt problem hos Platon, nämligen det om den relativa betydelsen av känslor och förnuft i moralisk motivation.

---

¹ Anders Wedberg, *Filosofins historia. Antiken och medeltiden*, s. 60 i andra reviderade upplagan, Bonniers 1968. Omtryckt av Bokförlaget Thales 2003.

² I större skala har Platons verk tidigare översatts till svenska vid två tillfällen: av Magnus Dalsjö 1870-1906 (sju volymer) och av Claes Lindskog 1920-24 (fem volymer). Stolpes översättningar ges ut av Atlantis och är planerade att omfatta sju volymer.

Motivation att göra det rätta, också när det tycks strida mot egenintresset, var en fråga som upptog Platon mycket. För många av Sokrates' samtalspartners är det uppenbart att en eventuell konflikt mellan etik och egenintresse bara kan lösas genom att den etiska synpunkten läggs åt sidan. Allt annat vore naturvidrig vidskepelse. Sokrates' försök att principiellt visa att rättrådighet ligger i varje individs djupaste intresse – utan att därmed försvära sig till den kontraktsbaserade lönemoral som hans motståndare försvarar – är som vanligt både medryckande och förbryllande. Den grundläggande politisk-filosofiska frågan om rättvisa diskuteras i numrets sista artikel av Bo Lindensjö.

Redaktionen